

Ekons
Rokkrust
(Ps)
1831

Råd att begagnas i de af hungersnöd hemsökta Orter.

(Inlämndt).

¶ På flere Orter inom Fjäderne-landet detta år lidit brist på brödsföda, och fara synes vara, att den insundande Skörden skall i allmänhet blifwa knapp, och kanske på flera ställen otillräckelig, har man trött sig gbra Allmogens i dessa orter, särdeles der skogar finnas, en tjänst genom att med dela underrättelse om ett Jöddökinne, tjenande såsom ersättning för Säd; om ett nöddbröd, mera födande och sundt, än de, som vanligen användas. Medansäende Beskrifning om Brödbakning af Renmosa är tagen ur ett af Finska Hushållnings-Sällskapet utgifwit Arbete, kalladt: Underrättelse för menige Man. Den lyder, som följer.

”Uti den beskrifning R. Finska Hushållnings-Sällskapet år 1798 genom trycket utgaf om Hede- eller Jälandsmosans, samt Renmosans beredning till sund och wälsmaklig föda, är wäl redan i förhet uppgifwet, att af den färdigvarende eller Renmosan ett godt bröd kan erhållas, i synnerhet med tillfatts af något Råg-, Korn- eller Hafremjöl; men i anledning af sednare erfarenhet, vill Sällskapet nu härigenom tillägga en nogare och fullständigare underrättelse derom, såsom i närwarande brödsföda tid både nyttig och angelägen.”

”Renmosans utseende låter icke gerna så tydligen beskrifwa sig, att någon, som aldrig sett densamma förut, endast deraf skulle kunna känna den igen. Genom sin utmärkta hvithet är den likwäl temligen lätt skiljd ifrån andra slags mosor. Den wexer ynnigt i våra skogar, i synnerhet på magra och steniga backar samt ljunghedar, der den ligger fläckals, till utseende af små snödrifwor. Men för dem, som icke tilltro sig att efter dessa kännetecken uppsöka Renmosan, blir det säkrast att hos Presterskapet eller andre kunnige Ståndspersoner i orterne, derom söka nödig upplysning.”

”Den bästhet, Renmosan eger, måle förut genom förmåning utdras

den gamla lutt förwandla sig till mjöl, äfwen genom blott gnuggning i mellan

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2021

National Library
of Sweden

Ekono
Rokkrust
(Ps)
1831

Råd att begagnas i de af hungersnöd hemsökta Orter.

(Inskändt).

Då flere Orter inom Fäberneslandet detta år lidit brist på brödsföda, och fara synes vara, att den insundande Skörden skall i allmänhet blifwa knapp, och kanske på flera ställen otillräckelig, har man trött sig gbra Allmogens i dessa orter, särdeles der skogar finnas, en tjänst genom att med dela underrättelse om ett Jöddökinne, tjenande såsom ersättning för Säd; om ett nöddbröd, mera födande och sundt, än de, som vanligen användas. Medansäende Beskrifning om Brödbakning af Renmosa är tagen ur ett af Finska Hushållnings Sällskapet utgifwit Arbete, kalladt: Underrättelse för menige Man. Den lyder, som följer.

"Uti den beskrifning R. Finska Hushållnings Sällskapet år 1798 genom trycket utgaf om Hede- eller Islandsmosans, samt Renmosans beredning till sund och wälsmaklig föda, är wäl redan i korthet uppgifwet, att af den färdigvårda eller Renmosan ett godt bröd kan erhållas, i synnerhet med tillfatts af något Råg-, Korn- eller Hafremjöl; men i anledning af sednare erfarenhet, vill Sällskapet nu härigenom tillägga en noggare och fullständigare underrättelse derom, såsom i närwarande brödlösa tid både nyttig och angelägen."

"Renmosans utseende låter icke gerna så tydligen beskrifwa sig, att någon, som aldrig sett densamma förut, endast deraf skulle kunna känna den igen. Genom sin utmärkta hvithet är den likwäl temligen lätt skiljbar ifrån andra slags mosor. Den växer ynnigt i våra skogar, i synnerhet på magra och steniga backar samt ljunghedar, der den ligger fläckals, till utseende af små snödrifwor. Men för dem, som icke tilltro sig att efter dessa kännetecken uppsöka Renmosan, blir det säkrast att hos Presterskapet eller andre kunnige Ståndspersoner i orterne, derom söka nödig upplysning."

"Den bästhet, Renmosan eger, måste förut genom förwärdning utdragas. Till den ändan får man derupå uti ett kar en tillräcklig mängd kokhet watten, som flere gånger omröres med en käpp och sedermera lemnas att stå 24 timmar, hvarigenom Mosan tillika renstöljes från mull, qwislar, barr och annat smolk. Efter nämnde tids förlopp upptages Mosan och utkramas, samt flyttas i en stor kittel eller gryta, hwarest den med nytt påslaget watten kokas en timma. Efter affwalningen tages Mosan å nyo upp ur watten, och i fall det finnes nödigt, rensas å en gång, hwarefter den utkramas, utbreddes och torkas antingen i ugn, i warmt rum eller i fri luft och solsten. Sedan den blifwit wäl torr, låter den ganska lätt förwandla sig till mjöl, åfwen genom blott gnuggning i mellan

mellem händerna, eller genom bultning uti säckar. För att bringa den till mera finhet, är dock bäst att ordentligen mala den, antingen på Wattens, Ståls eller Handqvarn. Mjålet kan ostadadt förvaras flere år, är till försagen något gråaktigt, och en kappe deraf håller i wigt ungefär 6 mark.

”Af detta mjöl kan med förmån bakas bröd, äfwen utan all tillbländning af Säd. Men om tillfället medgifwer att göra någon tillsats af Råg, Korn- eller Hafremjöl, blir brödet ännu wiserligen mycket smaktligare och bättre. En åttondedel eller en fjerdedel Sädesmjöl emot Rensmjölet göra i sådant ändamål ganska god werkan, och om degen syras, får brödet behagligare smak, än då det bakas af osyrad deg. Bröd, som blifwit tillredt af lika wigt Rågmjöl och Rensmjölet, kan med mycket nöje ätas, i synnerhet så länge det är färskt. Det är ljust och milt, och bryter sig derför ganska lätt i mindre stycken.”

”Det är icke förgäwes, som Försynen i vårt land låtit Rensmoßan wera till öfwerflöd. Den finnes allestädes, och lider icke, såsom Sädesarterne, någon skada af frost, hagel och andra ofbrutsedda olyckor; i nödens tid bär den hungrige icke försäma att använda den till sin nytta. Den är helsosam och närande, då deremot bark, agnar och annan onaturlig spis gifwa antingen en ringa och usel, eller allsingen föda.”

”Mjålet af Rensmoßa kan äfwen, om man så behagar, kokas till wälling och gröt. Wällingen tillredes antingen med mjöl och watten, eller, om tillgången så medgifwer, med bara mjöl. Till ett stop tages två fnäppnåfwar mjöl, och ju längre kokningen fortsättes, dess smaktligare blir anrättningen. Gröt af Rensmjöl låter äfwen ganska wäl äta sig, i synnerhet om sur mjölk nyttjas till dopp.”

”Om Rensmoßan förtienar och anmärkas, att den med mycken fördel kan användas till Kreaturs utfodring. Öwranen gör den stundom i bbrjan något motbjudande, men sedermera ätes den gerna. Den nyttjas dels hel med uppfodadt watten ibland haffelse, dels förwandlad till mjöl och strödd på haffelsen, eller mjölet med watten till röra åt höns. Boskapen triswes af detta foder wäl, och ger mustig mjölk, godt smör och fett kött.”

”Rensmoßan inbergas med mesta förmån om hösten på frusen mark. Den fås då mest ren och mullfri, hwarutom den qwarblifwande roten då äfwen lemnar hopp om Moßans snara återwert. Öfwer wintern förwaras den antingen i hyppa lador, eller i fri luft under stora trän, med betäckning af granris, då den ganska wäl, och utan att unfna eller på annat sätt taga skada, bibehåller sig.”

Såsom tillägg till förestående Beskrifning får Insändaren nämna, att Rensmoßan äfwen kan fördras på bar mark, ehuru rengöringen då medför större besvär. Wid inträffad stor Foderbrist år 1818 har Insändaren af dessa

deſa wälfmenta råð låtit framföda ſin betydliga Ladugård med Menneſka, den han låt beſtrö med Salt eller Sallake, hwaraf Kreaturen ſingo ett tillräckligt mål hwarje dag, och utgjordes de 2:ne andra af Hb och Haln efter råd och lägenhet. Kreaturen höllo ſig hulliga och muntra, under det Grannarne, ſom ej wille begagna detta Foder, ſågo ſina Kreatur magera och aftynna, och knappt kunna stå på benen. Näſtgränsande Allmogē, ſom ej wille påkoſta Salt eller Sallake, beſtänkte Moſan med Menneſko-urin. Om en näſwa mjöl kan wid hwarje mål beſtås åt Kreaturet, blir Moſfordret ännu ſmakligare, och naturligtwiſ i ſin mån mera kraſtigt.

Inſändaren kan ej underlåta att wid detta tillfälle åſwen nämna en annan nödföda, ſom ej borde kallas ſå, om ej fördomen befallte det. Hwarföre tillgripes ej wid hungernödd Häſtkött heldre, än att wagen ſtall förderwas af bark och agnar? Hwarföre ätes ej i Sverige köttet af deſa renliga djur, ſom blott leſwa af frifſka och ſunda wexter? Huru myckel ſundt och kraſtigt näringsämne går ej för den hungrige förloradt genom en dåraktig ſedwana? Om oduglige eller äldre Häſtar, ſom i all händelſe ſnart ſkola ſlås för pannan eller ſkjutas, ſkulle utgätras och lemnas åt behöfwande till ſlagt, uppkomme en icke obetydlig tillgång af föda för fatiga Huſhåll, ſom ej weta hwaraf de ſkola leſwa för dagen, och ej ega tillfälle att förſjena det bröd, hwarefter deras barn ropa. Tid efter annan hafwa fördomsfrie Män ätit Häſtkött, för att öſwertygga den mindre bildade Klafſen om den lika lösliga ſom ſkadliga fördom man haft mot förſtärning af denna ſpis. Det finnes åſwen Folklag, ſom hemta näſtan ſin enda föda af Häſtens både mjölk och kött. Man klandrar Judiska Religionens Bekännare, att de förneka ſig njutandet af Swinkött; men utom att denna förnekeleſe är grundad i deras Religion och Lagar, hwaremot ingenſtades hos oss finnes förbudit att äta Häſtkött, ſå wet en hwar huru ofnygg Swinet är, helſt i jemförelſe med Häſten, och att Swinets födoämnen, ſom ingå i deſ blodmaſa, ofta äro weberſtyggliga, under det Häſten endast förſtär hwad ångar och betesmarker afkaſta. Swinkött anses imedlertid för en läckerhet på de rikas bord. Också den köttfrätande Björnens och den fräna Skjälens kött ätes. Häſtkött ſkulle till beſkaffenhet och ſmak wäl kunna jemföras med Elg- eller Renkött *). Lappra Beſättningar inom Häſtningar

*) Utomlands ätes Häſtkött på flera ſtällen, åſwen wid de rikas bord. År 1811 war af en tillfällig omſtändighet ſtor brist på wanliga ſlagte kreatur i Konungariket Danmark, hwadan Danſkarne anwände till ſlagt obrukbara eller öſwerföddiga Häſtar; och i ſjelfwa Köpenhamn war det ganſka wanligt att åſwen på de bäſta Spiswarteren trafte-
ras med råtter af Häſtkött. På ſamma tid wiſtades derſtades fyra Swenſkar, bland hwilka de tre hade flere gånger ätit ſig måtte af ſå beſkaffade råtter, och troligen åſwen den ſjerde, utan att han wiſte det. Denne war dock af den tankan, att han ej ſkulle kunna förſtära

Häfningar hafwa under belägringar varit brungna att tillagga Häfkbött, och funnit sig dermed wäl belåtna. När hungern belägrar, männe icke denna utväg borde anlitas? Insändaren anser wederbrände Embetsmän, Presterskap och Ståndspersoner i de af Sadesbrift hemfödda orter böra uppmuntra, äfwen genom egna efterbömen, den hungrande Allmogen att begagna ett helsosamt Födoämne, som Försynen förskänkat, men som så tankelöst och dåraktigt förbises eller förkastas.

Jordbrukare.

Häfkbött, utan att besinna sig illa deraf. På resan från Köpenhamn spisades middag på ett Wårds hus nära Helsingör, och den nämnde Herren fann den då framsatta steken synnerligen wälsmakande. Han fick efter måltiden weta, att han ätit Häfkbött; dock befann han sig oskadeligen wäl. — Författaren af denna Berättelse war en bland Sällskapet; och som han under detta wistande i Danmark flere gånger spisade Häfkbött, på allehanda sätt tillagadt, så kan han försäkra, att detsamma är ganska wälsmakande, och bland våra Rättsorter närmast liknar ungt Renföt.

Hernösand,
tryckt hos JONAS SVEDBOM, 1831.